

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET | NUMMER 2008 | 1

Webben, EU och förankringen

Tänk om vi är bäst i världen? I internationella sammanhang brukar svenska språkvårdare inte ha svårt att slå sig för bröstet. Vid den stora klarspråkskonferensen i Mexiko för ett par år sedan öppningstalade Mexikos vicepresident och en klarspråksexpert från det svenska Justitiedepartementet.

I höstas var det ny internationell klarspråkskonferens i Amsterdam. Under buller och bång presenterade holländarna ett textgranskningsprogram för klarspråk. Kan man tänka sig, det räknade långa meningar och svåra ord! De svenska deltagarna kände sig förflyttade till 1973 och antydde något i pausen om Klarspråkstestet. En ny svensk exportprodukt var född. (Pröva den nya rapportdelen på spakradet.se/testet.)

Nåja, skryt lagom. Det går att hitta många exempel på att svenskt myndighetsspråk inte når upp till det tredje av riksdagens språkpolitiska mål: Den offentliga svenskan ska vara värdad, enkel och begriplig.

Tre områden är avgörande för fortsätta framsteg för klarspråkarbetet.

"Hur många bedriver klarspråksarbete med samma självklarhet som personalvård eller jämställdhetsarbete?"

Det tror vi i alla fall på Språkrådet, sedan vi tillsammans med våra kontakter på myndigheterna summerat 2007. De tre heter *webben*, *EU* och *förankringen*.

Webben är numera den vanligaste mötesplatsen för myndigheter och medborgare. Svenska myndigheter har också höga webbambitioner. Men inte sällan gäller de främst grafiska lösningar, navigationsstrukturer och teknisk tillgänglighet. Klarspråkskraven hamnar i bakgrunden, även om kunskapen finns. Webbplatserna fylls av texter som är skrivna för helt andra sammanhang.

EU är i klarspråksperspektiv ett tvåfaldigt översättningsproblem. För det första översätts det för lite numera. Tidigare översattes till exempel alltid lagförslagets konsekvensbedömningar, nu endast en kort sammanfattning.

För det andra kräver goda översättningar till svenskt klarspråk att originalspråket är klart. Det är det inte, många gånger. Sverige har alltså en politisk uppgift att verka för enklare språk inom EU-byråkratin, till exempel kräva att originaltextförfattarna får rimlig klarspråksutbildning. Men eftersom det praktiska gensvaret för den politiken är svagt, har svenska myndigheter en mycket besvärlig uppgift i

Bild: Robert Nyberg

sitt dagliga arbete med EU-texter.

Men allra viktigast är förankringen. Klarspråksarbetet har för svag institutionell bas i svenska myndigheter. Ungefär hälften av alla svenska myndigheter bedriver någon form av klarspråksarbete, men mycket är punktinsatser: nya malltexter utarbetas, handböcker köps in, föreläsningar ordnas. Hur många bedriver klarspråksarbete med samma självklarhet som personalvård, ekonomisk uppföljning eller jämställdhetsarbete?

Webben, EU och förankringen. Det mesta återstår. Ändå tar många myndigheter nästan dagligen viktiga steg framåt. Vi rapporterar och ger råd i det här numret av Klarspråk.

Olle Josephson

KLARSPRÅK PÅ NÄTET – RÅD OCH TIPS

I dag har alla myndigheter en webbplats, och kunskaperna om hur man skriver en bra webbtext är relativt goda. Numera behöver man inte orda så mycket om att punktlistor ökar läsbarheten och ger sidan liv och struktur. På samma sätt vet de flesta att man måste vara kortfattad och snabbt komma till saken. Det är visserligen en svår konst och många webbtexter brister på just den här punkten. Men det gäller å andra sidan även för många andra typer av texter.

● Varje sida måste vara självständig

En avgörande faktor för att lyckas med sin webbtext är att se till att sidan är självförklarande och självständig. Det här känner de flesta till, men det förbises ändå ofta av både erfarna och ovana webbskribenter. Det är lätt hänt att man som skribent känner sig tjugitig när man t.ex. påminner besökarna om vikten av att uppdatera sina personliga uppgifter på flera sidor. Men det är sannolikt att de flesta besökare bara ser en av dessa sidor. Generell statistik visar att bara hälften av besökarna kommer via startsidan, övriga kommer via länkar, sökmotorer, bokmärken etc.

● Dubblera inte – länka!

Ändå rekommenderar jag inte att du dubblerar information (om den inte är väldigt kortfattad). Ta i stället vara på information som redan är publicerad genom att länka dit. Det hjälper också

dig som är redaktör att hålla reda på informationen när den ska uppdateras.

● Rubrikerna ledsagar läsaren

En annan väsentlig skillnad mellan en papperstext och en webbsida är att webbsidan alltid måste ha element som talar om var besökaren befinner sig. Ett sådant element är rubrikerna på sidan. De ska dels visa besökaren vad den rubricerade texten handlar om, dels fungera som vägvisare eftersom de ofta hamnar som länk på en annan sida eller en annan webbplats.

Ibland glimmar våra stora dagstidningar till och försöker anpassa sina artiklar till mediet. Även om texten i sig ofta är densamma i både pappers- och webbupplagan ser man att redigeraren har försökt hitta mer självförklarande rubriker till webbartiklarna. Titta på dessa två exempel:

Papperstidningen: Brittiska forskare fick hjärnsläpp

Webbtidningen: Ingen galna ko-sjukan hos brittiska får

Papperstidningen: Finstilt gitarr har tystnat

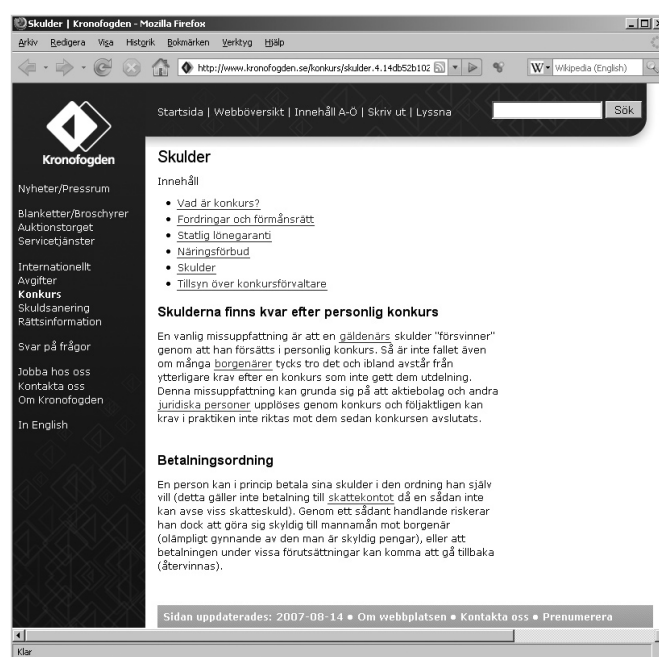
Webbtidningen: Ex-beatlen Georg Harrison död

I båda fallen har redigeraren valt rubriker som är självständiga och mer

självförklarande till webbmediet. Måhända på bekostnad av konstnärlighet och poesi, men väldigt få webbplatser finns till för att skribenterna ska få uttrycka sig konstnärligt, utan de fyller en bruksfunktion som ställer krav på tydlighet i första hand.

● Håll klarspråksfanan högt

I detta och allt övrigt är det alltså de gängse greppen för klarspråk som

Kronofogden förklarar inte konstiga ord på varje sida utan länkar till en ordlista. Det gör det lättare att hålla informationen aktuell.

gäller för framgångsrika webbtexter: formulera ett tydligt syfte, anpassa texten efter mottagaren, red ut dina dunkla tankar innan du börjar skriva och använd ett ledigt och okomplicerat språk.

Helena Englund

Helena Englund är språkkonsult och medförfattare till böckerna Klarspråk på nätet (tredje upplagan 2004) och Tillgängliga webbplatser i praktiken (2004).

Vill du veta mer om klarspråk på webben?

Verva stöder myndigheternas webbarbete genom *Vägledningen 24-timmarswebben*. Den innehåller riktlinjer för utveckling av webb- och e-tjänster i offentlig sektor. Läs mer på verva.se.

Lise Sjöstedt arbetar med språket på Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen rekommenderar ordning i klarspråksarbetet

Klarspråksarbetet måste vara välförankrat och välorganiserat för att få genomslag. Det har man insett på Socialstyrelsen. Avtal, kurser och en språkvårdsgrupp är hörnstenar. Här berättar Lise Sjöstedt, kommunikationsstrateg på Socialstyrelsen.

● ● – Alla texter som ska publiceras går via mig och jag avgör om de ska språkgranskas. Vi har avtal med språkkonsulter, och eftersom vi har höga krav på språket, brukar vi låta en språkkonsult granska texterna, säger Lise Sjöstedt.

Språkkonsulterna håller också kurser för medarbetarna. Kurserna skräddarsys för deltagarna, och utvärderingarna visar att de är mycket nöjda. Det kan vara allmänna klarspråkskurser, kurser i att skriva för webben eller i att skriva sammanfattningar.

Socialstyrelsen har tydliga mål för sitt språkvårdsarbete. I år är målen att

- alla medarbetare ska känna till att det finns skrivhjälp på intranätet
- alla medarbetare ska känna till att de kan få hjälp av språkvårdsgruppen i språkfrågor.

– I språkvårdsgruppen diskuterar vi bland annat vilka rekommendationer

vi ska ge. På intranätet finns frågor och svar och lathundar om hur man hanterar ändringarna i sitt språkgranskade dokument m.m.

När Lise Sjöstedt började på Socialstyrelsen var det redaktörerna som gick igenom texterna.

– Vi var rätt duktiga, men vi jobbade olika och ingen av oss var språkkonsult. Nu när vi lägger ut granskningen får vi en jämnare standard. Dessutom har vi en så stor produktion att vi aldrig skulle hinna med att granska alla texter själva.

Det kan vara svårt att samarbeta med någon som inte känner till kulturen. Själva upphandlingen är också jobbig, och konsulterna kostar en hel del. Men när relationen väl är upparbetad tycker Lise Sjöstedt att det fungerar oerhört bra.

– Det finns alltid handläggare som blir arga när de ser alla ändringsförslag, men de allra flesta är mycket nöjda.

Bör fler myndigheter göra som ni?

– Det kan jag varken svara ja eller nej på. Vi publicerar ju så många texter så för oss är det här idealiskt. Om man har en mindre produktion kan det nog fungera lika bra att ha en anställd språkkonsult.

Sofia Malmgård,
Språkrådet

Språkfrågan

CALL FOR PROPOSALS ELLER BRYSELKÅL?

En av grundprinciperna för EU-samarbetet är att alla officiella språk har samma ställning. Alla facktermer inom EU heter alltså något på svenska. Ändå är svenska texter om EU ofta fulla av engelska ord och uttryck.

Vad kan man till exempel använda för ord i stället för *call* i texter som handlar om att söka EU-medel? *Call* förekommer både i uttryck som *call for proposals* och i meningar som *konkurrensen är tuff i den första callen i FP7*.

Ingemar Strandvik, språklig samordnare vid EU kommissionens svenska översättningsavdelning, säger att det naturligtvis är rent nys att tala om *call* på svenska.

Uttrycket *call for tenders* vid upphandlingar bör översättas *anbudsinfordran*. *Call for proposals* bör översättas *ansökningsomgång* eller *inbjudan att lämna förslag*. Vinnova och Vetenskapsrådet brukar tala om *utlysning*.

Svårbegripliga förkortningar är ett annat problem i EU-jargongen. Förkortningen *FP7* står för *Seventh Framework Programme* på engelska. Om denna förkortning används på svenska kan det ge intryck av att det saknas ett svenskt ord. På svenska heter det helt enkelt *sjunde ramprogrammet*.

Fler EU-språkliga rekommendationer hittar man i Stadsrådsberedningens skrift *Redaktionella och språkliga frågor i EU-arbetet* (PM 2005:3). Sök under Publikationer på regeringen.se.

Emilia Emtell
Språkrådet

Nyheter

NY SPRÅKLAG

Svenskan är officiellt språk i EU och Finland. Men inte i Sverige, eftersom vi inte har någon allmän språklag. Nu ska det bli ändring på det. I slutet av mars lägger Språklagsutredningen fram sitt betänkande. Hur det ser ut vet vi inte i skrivande stund. Men troligen omfattar det inte bara svenskan utan också minoritetsspråken, det svenska teckenspråket och rätten till modersmål över huvud taget. Kanske blir det till och med en paragraf om klarspråk. Vi hoppas på en språklagsglad påsk!

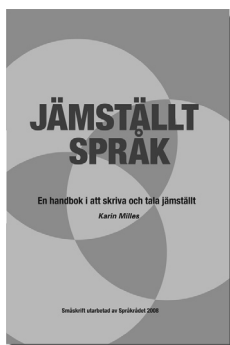
ÅRETS KLARSPRÅKSKRISTALL

Femton nomineringar kom in till 2008 års Klarspråkskristall, som denna gång gäller språket i väl skrivna beslut. Juryn, med Skatteverkets generaldirektör Mats Sjöstrand som ordförande och bland andra justitieombudsmannen Kerstin André och författaren Daniel Sjölin, sammanträder den 12 mars. Klarspråkskristallen delas ut på Språkrådsdagen.

SPRÅKRÅDSDAGEN DEN 8 MAJ

Språkrådet håller en stor språkrådsdag på Norra Latin i Stockholm den 8 maj. Forskare i frontlinjen överblickar vad som händer med svenskan just nu

– och vad som kommer att hända i framtiden. Det finns plats för 300 deltagare. Program och anmälningsblanketter finns på sprakradet.se/klarsprak.

JÄMSTÄLLT SPRÅK

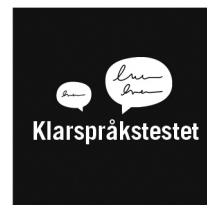
Jämställt språk är titeln på en ny bok från Språkrådet, som kommer ut under våren. Det är en handbok i att skriva och tala jämställt. Här kan man få råd om allt från om man ska skriva *bästa* eller *bäste* kund, till hur man ser till att män och kvinnor kommer till tals lika mycket på möten och i arbetsplatssamtal. Författare är Karin Milles.

GÅ EN KURS I TEXTVÅRD

Växjö universitet har startat en distansutbildning på halvtid i språkrådgivning och textvård. Kursen går under två terminer och vänder sig till den som vill utveckla sina färdigheter i att skriva och bearbeta brukstexter. Bland annat studerar man hur språkrådgivning och textvård kan bedrivas på myndigheter och företag. Kursen avslutas med praktiskt språkvårdsarbete på en arbetsplats. Läs mer på vxu.se.

TESTA RAPPORTEN

Nu finns *Klarspråkstestet: test av rapporter* på Språkrådets webbplats! Genom att svara på ett antal frågor om texten får du ett utlåtande om textens begriplighet och även råd om hur texten kan förbättras för att bli mer begriplig och läsbar. Sedan tidigare finns *Klarspråkstestet: test av beslut*, som är inriktat på beslut, brev och andra kortare texter. Båda testen kan med fördel användas när man ska skapa eller revidera mallar för de olika texttyperna, eller som underlag för en skrivkurs. Klarspråkstestet hittar du på sprakradet.se/testet.

Språkrådets böcker finns i bokhandeln, men du kan också köpa dem direkt från oss. Beställ dem via [<expedition@sprakradet.se>](mailto:expedition@sprakradet.se), telefon 08-442 42 00 eller fax 08-455 42 26.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, språkvårdsavdelningen inom Institutet för språk och folkminnen.
Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Olle Josephson
Redaktör: Sofia Malmgård
Tfn direkt: 08-442 42 17, 442 42 12
Fax 08-455 42 26
E-post: klarsprak@sprakradet.se
Webbplats: www.sprakradet.se
Tryck: Katarina tryck AB.

 Institutet för
språk och folkminnen
SPRÅKRÅDET